
från boningshuset på ...
Maria Ljus, född Persson, föddes 1896 i Bergsjö där hennes pappa var
skomakare och torpare. Hon hade tio syskon och fyra halvsyskon. Mam-
man hade varit gift tidigare med en bror till hennes pappa. Tre
stycken utav systrarna utvandrade till Amerika. Det var ont om ar-

bete i Bergsjö. Det fanns bara pigarbeten hos bönderna. Fru Ljus berättar att det var stor utvandring till Amerika både från Bergsjö och Bjuråker under de 15 första åren på 1900-talet.

Under skoltiden bodde fru Ljus ofta hos kamrater flera dagar åt gången. Det var hos bönderna, och syftet var att hennes mamma skulle slippa en mun att mätta. På den tiden fanns det flyttskola i Bergsjö. Skolan var en tid stationerad i Bergsjö, och då gick barnen varenda dag. Sedan flyttade den till en annan plats, och då behövde de bara gå var fjortonde dag för att bli hörda på sina läxor. Som tolvåring slutade fru Ljus skolan, och då fick hon börja som lillpiga i gårdarna. Hennes uppgifter blev då att passa barnen, diska, bära in ved och vatten, rensa ull, ta in korna o.s.v. Som ersättning fick hon maten och en del kläder.

På den här tiden betroddes de unga flickorna inte att mjölka korna. Herr Ljus berättar att samma förhållanden rådde i hans hemtrakter. Hade man två kor så var det husmodern själv som skötte mjölkningen. Fru Ljus fick först när hon blev lite äldre lära sig mjölka.

En annan uppgift som hon lärde sig som piga var att bereda lin. Efter skäkningen så fick man skakungar, och de fanns i två kategorier, finto och grovto. Utav finto som ligger närmast linet, kunde man väva handdukar och lakan, utav grovto gjordes säcker.

Den första tjänsten fru Ljus hade när hon var tolv år började efter nyår, och hon blev då hämtad till en gård som hette Söråsen. Det var en stor bondgård i trakten. Där stannade hon kvar till pigflyttningen den 24 oktober. Det var mycket vanligt att man flyttade just vid det datumet, då man fick fem kronor i städsel för att lova att stanna kvar ett år. Fast hon var så ung berättar fru Ljus, att hon längtade aldrig hem under den här tiden. Hon hade det faktiskt mycket bättre än hemma. Hon fick bättre mat och bättre kläder. Hennes betalning var femtio kronor, och dessutom så fick hon finkläder. De sysslor hon deltog i på Söråsen var t.ex. att bära in hö i rep åt korna. Hon kärnade smör i en stor kärna som hade två vevar, hon skulle separera mjölk. Hon var också med om att göra ost.

På hösten hade man storbak i tre dagar, för att brödet skulle räcka över vintern. Då bakade man dels tunnbröd, och dels hårdbröd. I bakugnen torkade man också fårlår, som skulle hängas upp på väggarna i härbrena. Brödet hängdes upp på spett i taket.

Innan djuren fördes i väg till fäbodvallen över sommaren, så satte man en bål på 125-150 liter långmjölk att ha. Men under sommaren så fick fru Ljus ofta på kvällarna gå till fäbodvallen för att hämta smör, mjölk och ost. Fäbodvallen kallar hon "boan".

Till pingsten skulle boningshusen på Söråsen rymmas ut, och då flyttade familjen till ett större hus på gården. Det skulle då städas och fejas. Över huvud taget var det mycket vanligt, att man flyttade från boningshuset på sommaren, och ofta flyttade bönderna då ut i ladugården, som då stod tom, eftersom djuren var på fäbodvallen.

Tvätten i gården Söråsen spardes hela vintern, och på våren lejde man hjälp för att klara av det. Fru Ljus berättar att linnnet var väldigt lättvättat på den tiden. Det skulle borstas först och sedan skulle

kokas på lut i lutpanna. Därefter körde karlarna iväg tvätten till bäcken, där den skulle sköljas.

Vävningen i huset sköttes utav husmodern själv, eller kanske hon lejde hjälp någon gång. Före jul skulle hon alltid väva en linneväv, och efter jul blev det mattor.

I gården fanns också en äldre piga, och fru Ljus minns, att hon brukade sitta och sy rynkskjortor åt karlarna. Det var linneskjortor som skulle sys för hand, med krås runt hals och ärmar. De bars bland annat i slåttern, och var bra eftersom de inte fastnade runt benen. De var svala på det viset.

Fru Ljus var på Söråsen i två år tills hon fyllde fjorton år. Då blev hon vad man kallar för storbondpiga. Då skulle man skaffa sig en dragkista och stor spegel. De här båda sakerna åkte hon in till Hudiksvall och tillhandlade sig för 23.50. Det var hennes första resa till Hudiksvall. Hon fick åka med husbonden i en gigg och hade sjaletten knuten om huvudet, minns hon. Sedan skulle dragkistan fyllas med olika attiraljer till hengiften. Hon berättar att hon i julklapp fick presenter utav husbondfolket som skulle förvaras i dragkistan. Hon fick bland annat två stycken vaser utav dem. Innan man blev storbondpiga kallades man för lillpiga, och hade inte lika ansvarsfulla sysslor.

Fru Ljus berättar att hon trivdes väldigt gott att arbeta som piga, för hon var ju van ifrån hemmet att bära vatten och ved efter skolans slut och alltid hjälpa till.

Efter de två åren i Söråsen flyttade fru Ljus till ett ställe som hette Gränsfors, där hon blev kvar i ett år. Hon kom sedan till en gård som hette Skansfors i Hassela, där hon stannade över sommaren, och kom därefter till en familj i Stockholm som hette Bergkvist, och där blev hon i tre månader. Det var en stor händelse för henne att få åka till Stockholm. Tåget som gick mellan Bergsjö och Hudiksvall kallades för Bergsjökoa. Det var en smalspårig järnväg på den tiden. Fru Ljus minns väl då hon kom till Stockholm. Hon tyckte, att hon alltid måste vara inne hela tiden, att hon aldrig kom ut ordentligt. Hon tyckte inte hon fick luft ordentligt mellan de höga husen. Då hon hade varit i Stockholm hos familjen Bergkvist som barnsköterska eller barnpiga i tre månader, som kom hon till skutskeppare i Roslagen, där hon stannade över sommaren. Skutskepparen skeppade ved till familjerna i Stockholm, och här arbetade hon som piga åt hans hushållerska.

Fru Ljus fick därefter tjänst hos en åkare Eriksson i Djursholm. Åkaren hade flera kuskar i sin tjänst, och hennes arbete gick ut på att städa i deras rum, tvätta och laga mat åt kuskarna. Särskilt på höstarna var det mycket att göra. Då hade man upp till nio kuskar anställda, som var sysselsatta med att flytta åt herrskapen, som då kom från sina sommarställen tillbaka till Djursholm. Efter två år hos åkaren, så fick fru Ljus ett arbete i Bogesund på en arrendegård, där hon stannade i ett år. På den bondgården fanns det två pigor, som turades om att ha ute- och innesysslor varannan vecka. Mjölka fick de däremot göra båda. De skulle gå upp klockan fem på morgonen och ha kaffe klart åt kogubben. Andra sysslor var att plocka och rensa grönsaker och frukt, som arrendatorns fru sålde på torget i Stockholm. Efter året i Bogesund så hamnade fru Ljus åter hos åkaren Eriksson i Djursholm, där hon stannade i ett år. Därefter fick hon tjänst som

hushållerska hos en familj Dalström i Djursholm. Hon berättar att det var mycket nobless och herrskap i Djursholm på den tiden. Hon trivdes gott med sitt arbete. Hon stannade hos Dalströms i ett halvt år. Där hade hon 35 kronor i månaden. Efter det arbetet sökte hon sig till arbetsförmedlingen. Hon var trött på att bli rekommenderad utav olika personer till olika tjänster.

Hon fick nu plats hos en revisor i Djursholm. Det var ett nygift par, och där hade hon ett trevligt arbete. Hon slutade efter en kort tid, då familjen flyttade.

Hon kom nu till en familj som bodde i Rydboholm utanför Stockholm. Det var en stor bondgård. Där blev fru Ljus sjuk i spanska sjukan. Det var år 1919 minns hon, och hon fördes då till Vaxholms sjukhus, där hon blev liggande ganska lång tid. Därefter fick hon vara konvalescent hos åkaren Eriksson i Djursholm, och efteråt åkte hon hem till föräldrahemmet igen.

Fru Ljus berättar att hon därefter hade tjänst i olika gårdar, tills hon 1940 kom till Valsjö.